

Molnár Dóra – Tóth Tünde

Elveszíteni a gyermekkort III. – kongói esettanulmány

A gyermekkatonaság komplex jelenségnek általános áttekintését, valamint a nemzetközi jogi normák és a relevánsabb jelentések vizsgálatát követően a tanulmány harmadik részében a gyermekkatonaság elleni küzdelem keretét adó szervezeti és jogi vonatkozásokat tekintjük át. E körben kitérünk a világszervezet szerveinek főbb határozataira is, majd az elméletet a kongói esettanulmány révén a gyakorlatba is átültetjük.

Kulcsszavak: gyermekkatonaság, Egyesült Nemzetek Szervezete, Nemzetközi Büntetőbíróság, Lubanga, ítélet

Molnár Dóra – Tóth Tünde: *Losing the Childhood III. – Case Study of the Democratic Republic of Congo*

After reviewing the complex phenomenon of child soldiery and examining the international legal standards and the relevant reports, in the third part of the study we review the relevant structural and legal frameworks of fight against child soldiery. As part of it, we also discuss the United Nations' important resolutions, and finally we implement the theoretical questions on practice through the case study of the Democratic Republic of Congo.

Keywords: *child soldier, United Nations, International Criminal Court, Lubanga, sentence*

Bevezetés

A tanulmány második része sorra vette mindazon nemzetközi jogforrásokat, melyek egy része vagy egésze célul tűzte ki a gyerekkatonaság felszámolását. A szerződéseket különböző ajánlásokkal, jelentésekkel lehet kiegészíteni, melyek ugyan nem kötelező erejűek, mégis jelentős mértékben befolyásolhatják az államok gyakorlatát. A küzdelem keretét a normák gyakorlati megvalósítójaként az egyetlen globális szervezet, az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) adja főszervei és a gyermekkatonaság problémakörével foglalkozó szervei, valamint ezek határozatai révén.

A küzdelem kerete: az Egyesült Nemzetek Szervezete

A gyermekkatonaság elleni küzdelem fontos keretét adja az ENSZ-család, amelynek e szempontból legfőbb szereplői a külön ebből a célból létrehozott, a főtitkár gyerekekkel és fegyveres konfliktusokkal foglalkozó különmegbízottja és az ENSZ Gyermekalapja. A hat

főszerv közül kiemelendő a Közgyűlés és a Biztonsági Tanács, melynek struktúrájában működik egy gyerekekkel és fegyveres konfliktusokkal foglalkozó munkacsoport. A tanulmány keretei nem teszik lehetővé minden szerv összes határozatának részletes ismeretét, így csak a legjelentősebbek fontosabb pontjait emeljük ki.

A Közgyűlés

A Közgyűlés az ENSZ legrepresentatívabb főszerve, amely alá számos program, alap, kutató- és oktatóintézet, egyéb egység és szervezet kapcsolódik. Tevékenysége a gyermekek tekintetében az ENSZ megalakulásáig, az 1940-es évekig nyúlik vissza. Pontosan 70 éve, 1946-ban egy határozattal, ideiglenes jelleggel hozták létre a Sürgősségi Gyermekalapot a világháború áldozataivá vált gyerekek helyzetének előmozdítása céljából.¹ Az alap a Közgyűlés egy 1953-ban meghozott határozatával vált állandó intézménnyé a ma is ismert ENSZ Gyermekalapja, a UNICEF néven.² Az alap tevékenységi köre többek között a gyerekek oktatásának, egészségügyi ellátásának biztosítása és javítása mellett kiterjed a kizsákmányolással, erőszakkal szembeni védelmükre is. Legfőbb célja a gyermekek mihamarabbi kiemelése a fegyveres erők kötelékéből, tehát a társadalomba való visszaillesztés területén is fontos szerepet vállal. Adataik alapján 1998 és 2011 között több mint 100 ezer gyermekre reintegrációját támogatták, csak 2010-ben ez a szám 11 400 körül volt.³ A nemzetközi szerződések támogatása révén az UNICEF hozzájárul a prevencióhoz is.

A Közgyűlés fontos határozata volt az ENSZ főtitkárának a gyerekekkel és fegyveres konfliktusokkal foglalkozó különmegbízotti (*Special Representative of the Secretary General for Children and Armed Conflict*) posztját életre hívó 1997-es határozata.⁴ A megbízott a gyermekek védelme tekintetében a legfőbb tanácsadó szerepét tölti be. Támogatja és erősíti a nemzetközi kooperációt és erőfeszítéseket, elősegíti az információgyűjtést, az emberek tudatosságának növelését a gyermekkatonaság jelenségét illetően. Minderről éves jelentéseket készít mind a Közgyűlésnek, mind az Emberi Jogi Bizottságnak.⁵

A gyermekek jogai témában számos határozatot fogadott el a Közgyűlés. Ezek sorából kiemelendő a gyermekek jogaira fókuszáló 2002-es speciális ülés záródokumentuma, a „Gyermekeknek jó világ”. Ez tíz elvet és célt határozott meg, amelyek egyike a gyerekek háborútól való megóvása.⁶ Ez magában foglalja a besorozás és harcokban történő közvetlen és közvetett alkalmazás megakadályozását is.

1 UNGA Resolution 57 (I) of 11. December 1946. Establishment of an International Children's Emergency Fund [online]. Forrás: un.org [2016. 08. 31.].

2 UNGA Resolution 802 (VIII) of 6. October 1953. United Nations Children's Fund [online]. Forrás: un.org [2016. 08. 31.].

3 Child recruitment by armed forces or armed groups [online], 2011. 03. 22. Forrás: unicef.org [2016. 08. 30.].

4 Resolution adopted by the General Assembly 51/77. The rights of the child. 20 February 1997 [online]. Forrás: un.org [2016. 08. 31.] 35–38. pont.

5 Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict: *Our Work* [online]. Forrás: childrenandarmedconflict.un.org [2016. 03. 29.].

6 A world fit for children. Resolution adopted by the General Assembly. Twenty-seventh special session. 10 May 2002. A/RES/S-27/2. [online]. Forrás: unicef.org [2016. 08. 31.] 7.7. pont.

A Biztonsági Tanács

Az ENSZ Biztonsági Tanácsa (ENSZ BT) 1999 óta fogadott el olyan határozatokat a fegyveres konfliktusokban érintett gyermekek témakörében, amelyek a gyerekkatonaság tekintetében is relevanciával bírnak.⁷ Az ENSZ BT-határozatokban számos közös elem fedezhető fel. Már az első ilyen témájú, az 1261. (1999) számú határozatban megjelenik a fegyveres konfliktusok során a gyermekek ellen elkövethető hat legsúlyosabb cselekmény: gyermekek meggyilkolása és megcsonkítása, gyermekek toborzása vagy alkalmazása katonaként, gyermekek ellen elkövetett szexuális erőszak, iskolák vagy kórházak ellen intézett támadások, gyermekek számára nyújtott humanitárius segítség megtagadása és a gyermekek elrablása.⁸

Szinte mindegyik határozatban fellelhető az államok elsődleges felelőssége a gyermekek védelme, valamint az elkövetők büntetlenségének felszámolása és felelősségre vonása tekintetében, a lányok speciális igényei, a DDR-programok fontossága, a különböző nemzetközi szervezetek – főként az ENSZ főtitkárának a gyerekekkel és fegyveres konfliktusokkal foglalkozó különmegbízottja, az ENSZ Gyermekalapja és az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (*United Nations High Commissioner for Refugees*) –, illetve a nemzetközi szerződések kiemelt szerepe. Idővel fokozatosan megjelentek olyan elemek, mint a regionális és lokális erőforrások támogatásának és alkalmazásának fontossága, a gyermekvédő tanácsadók békefenntartó műveletekbe történő bevonása, az oktatás kiemelt jelentősége vagy az iskolák és kórházak elleni szándékos támadások számának megnövekedése, így ezen intézmények védelmének előtérbe kerülése.

A 2001-es határozat a főtitkártól nemcsak egy jelentést kért annak végrehajtásáról, hanem egy ahhoz csatolt listát is, amelyen a gyermekeket besorozó és alkalmazó felek névsora található minden olyan konfliktusban, amely a BT napirendjén van vagy amely az ENSZ Alapokmány 99. cikke alapján a főtitkár javaslatára a BT elé kerülhet.⁹ Nyolc évvel később a Biztonsági Tanács már azon felek listára vételét is kérte, akik gyermekek ellen olyan cselekményeket követnek el, mint a gyilkosság, megcsonkítás, szexuális erőszak vagy egyéb visszaélés.¹⁰ 2011 után kerültek fel a listára azok, akik iskolák, kórházak vagy azokhoz tartozó védett személyek ellen indítanak támadást,¹¹ majd a gyermekeket elrablók is feljegyzendőkké váltak.¹² A BT felszólította e listázott feleket, hogy határidő mellett

7 Az ENSZ BT keretében a témában eddig született határozatok: 1261. számú (1999), 1314. számú (2000), 1379. számú (2001), 1460. számú (2003), 1539. számú (2004), 1612. számú (2005), 1882. számú (2009), 1998. számú (2011), 2068. számú (2012), 2143. számú (2014) és 2225. számú (2015) határozatok.

8 **Resolution 1261 (1999)** Adopted by the Security Council at its 4037th meeting, on 25 August 1999, S/RES/1261 (1999) [online]. Forrás: un.org [2016. 08. 31.] 2. és 11. pont.

9 **Resolution 1379 (2001)** Adopted by the Security Council at its 4423th meeting, on 20 November 2001, S/RES/1379 (2001), [online], Forrás: un.org [2016. 08. 31.] 16. pont.

10 **Resolution 1882 (2009)** Adopted by the Security Council at its 6176th meeting, on 4 August 2009, S/RES/1882 (2009), [online], Forrás: un.org [2016. 08. 31.] 3. pont.

11 **Resolution 1998 (2011)** Adopted by the Security Council at its 6581th meeting, on 12 July 2011, S/RES/1998 (2011), [online], Forrás: un.org [2016. 08. 31.] 3. pont.

12 **Resolution 2225 (2015)** Adopted by the Security Council at its 7466th meeting, on 18 June 2015, S/RES/2225 (2015), [online], Forrás: un.org [2016. 08. 31.] 3. pont.

akcióterveket készítsenek el a toborzás, a gyerekkatonaként történő alkalmazás,¹³ illetve valamennyi visszaélés, erőszak megállítása érdekében.¹⁴

2004-ben az 1539. számú határozatában az ENSZ Biztonsági Tanácsa egy szisztematikusan és átfogó monitoring és jelentő rendszer akciótervének kidolgozására szólította fel a főtitkárt.¹⁵ Az egy évvel későbbi határozat a rendszert már létre is hozta, és lefektette alapelveit.¹⁶ Ugyanez a határozat életre hívott egy gyerekekkel és fegyveres konfliktusokkal foglalkozó munkacsoportot is a BT-n belül, amelynek feladata a különböző jelentések vizsgálata és a BT-nek történő javaslattevéssel a gyermekek védelme tekintetében.¹⁷

A 2014-es határozat megemlíti a főtitkár különmegbízottja és az UNICEF által életre hívott „Gyerekek, nem katonák” („*Children, not soldiers*”) nevű kampányt, és annak támogatására szólítja fel az ENSZ-családot, a nem kormányzati szervezeteket és az államokat, továbbá kéri a főtitkár különmegbízottját, hogy tájékoztassa a Biztonsági Tanácsot a kampánnyal kapcsolatos fejleményekről, aktualitásokról.¹⁸

A legjelentősebb nemzetközi jogi szabályozók, elvek, iránymutatások és ENSZ közgyűlési illetve biztonsági tanácsi határozatok kapcsolódó pontjainak ismertetése után egy rövid esettanulmánnyal mutatjuk be ezek gyakorlatba történő átültetését.

Esettanulmány: Thomas Lubanga Dyilo ügye a nemzetközi büntetőbíróság előtt

Napjainkig bezárólag a Nemzetközi Büntetőbíróság (*International Criminal Court – ICC*) 15 év alatti gyerekek besorozása vagy alkalmazása bűncselekmény állítólagos elkövetésének vádjával több személy ellen adott ki elfogatóparancsot és/vagy indította meg az eljárást. Ezek a személyek a Kongói Demokratikus Köztársaságbeli Bosco Ntaganda, Germain Katanga, Mathieu Ngudjolo Chui és Thomas Lubanga Dyilo, valamint az ugandai Dominic Ongwen, Joseph Kony, Okot Odhiambo és Vincent Otti. Az esettanulmány során Thomas Lubanga Dyilo ügyét ismertetjük, a többi személy jelenlegi helyzetéről az alábbi táblázat tartalmaz összefoglalást.¹⁹

13 [Resolution 1539 \(2004\)](#) Adopted by the Security Council at its 4948th meeting, on 22 April 2004, S/RES/1539 (2004), [online], Forrás: un.org [2016. 08. 31.] 5. (a) pont.

14 [Resolution 1882 \(2009\)](#), *i. m.*, 5. (b) pont.

15 [Resolution 1539 \(2004\)](#), *i. m.*, 2. Pont.

16 [Resolution 1612 \(2005\)](#) Adopted by the Security Council at its 5235th meeting, on 26 July 2005, S/RES/1612 (2005), [online], Forrás: un.org [2016. 08. 31.] 2. pont.

17 Uo. 8. pont.

18 [Resolution 2143 \(2014\)](#) Adopted by the Security Council at its 7129th meeting, on 7 March 2014, S/RES/2143 (2014), [online], Forrás: un.org [2016. 08. 31.] 6–8. pont.

19 A vádakról és az ügyek aktuális helyzetéről részletesebben: International Criminal Court: [Trial stage](#). [online]. Forrás: icc-cpi.int [2016. 08. 31.].

1. táblázat. A Nemzetközi Büntetőbíróság előtti ügyek 15 év alatti gyerekek önkéntes és kényszerbesorozása vagy aktív alkalmazása háborús bűncselekmény (állítólagos) elkövetésének vádjával (piros színnel jelölve az ellene felhozott vádak), illetve azok jelenlegi helyzete

KONGÓI DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG				
	Önkéntes besorozás	Erőszakos besorozás	Aktív alkalmazás	STÁTUSZ
Bosco Ntaganda				tárgyalási szakban 2015. 09. 02. óta
Germain Katanga				e vád alól felmentve (2014. 05. 23. más bűncselekmények miatt elítélve 12 év börtönbüntetésre)
Mathieu Ngudjolo Chui				felmentve a vád alól
Thomas Lubanga Dyilo				elítélve 14 év börtönbüntetésre (2012. 07. 10.)
UGANDA				
	Önkéntes besorozás	Erőszakos besorozás	Aktív alkalmazás	STÁTUSZ
Dominic Ongwen				meghallgatás 2016. 01. 21–27., tárgyalás tervezett megnyitása 2016. 12. 06.
Joseph Kony				elfogatóparancs 2005 óta
Okot Odhiambo				elfogatóparancs 2005 óta
Vincent Otti				2007-ben meggyilkolták

Készítette: Tóth Tünde, 2016. augusztus 31.

Forrás: <https://www.icc-cpi.int/Pages/Home.aspx> [2016. 08. 31.].

A Kongói Demokratikus Köztársaság²⁰ 2002 áprilisában ratifikálta a Római Statútumot (ezzel hozzájárult annak 2002. júliusi hatályba lépéséhez), így két évvel később, 2004. április 19-én Kabila elnök a Nemzetközi Büntetőbíróság elé utalhatta a kongói helyzetet, kérve, hogy vizsgálják ki az ország egész területén elkövetett bűncselekményeket a sta-

20 A tanulmány során az egyszerűsítés végett a Kongó elnevezést alkalmazzuk, azonban ez minden esetben a Kongói Demokratikus Köztársaságra utal.

tútum hatályba lépésének, vagyis a bíróság megalakulásának időpontjától kezdődően.²¹ A nyomozás során többek között Thomas Lubanga Dylót is megvádolták, mégpedig 15 év alatti gyermekek besorozása és alkalmazása vádjával.

A hema etnikumú²² Lubanga a Kongói Hazafiak Uniója (Union des Patriotes Congolais – UPC) alapító tagja. Az UPC 2000-ben született meg Északkelet-Kongó Ituri körzetében, melynek katonai szárnyát a Hazafias Erő Kongó Felszabadításáért (Force Patriotique pour la Libération du Congo – FPLC) nevű fegyveres csoport alkotta.²³ A szervezet elnöke, politikai vezetője és egyben főparancsnoka is Lubanga volt.²⁴ Az UPC/FPLC 2002 szeptemberében vette át a hatalmat az alábbi térképen pirossal jelölt, Bunia központtal rendelkező Ituriban²⁵ nagyjából fél évre, amíg 2003 márciusában az ugandai hadsereg ki nem szorította őket onnan.²⁶

1. ábra: A Kongói Demokratikus Köztársaság térképe – pirossal kiemelve Ituri régió, bekarikázva az UPC/FPLC központja, Bunia városa
Készítette: Tóth Tünde, 2016. április 22.

Térkép forrása: <http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/drcongo.pdf> [2016. 04. 24.]

21 Timeline Thomas Lubanga at the International Criminal Court [online], Forrás: ijmonitor.org [2016. 04. 19].

22 Case Information Sheet [online], 2016. 02. 10., 1. Forrás: icc-cpi.int [2016. 04. 19].

23 Uo. 1.

24 Summary of the "Judgment pursuant to Article 74 of the Statute" [online]. Forrás: icc-cpi.int [2016. 01. 25] 39. pont.

25 Case Information Sheet, *i. m.*, 1.

26 Who's who in Ituri - militia organisations, leaders [online], 2005. 04. 20. Forrás: irinnews.org [2016. 04. 19.]

A Nemzetközi Büntetőbíróság a 2002. szeptember 1. és a 2003. augusztus 13. közötti időszakban vizsgálta Lubanga bűnösségét. A vádak szerint az említett intervallumban a szervezet számos 15 év alatti fiatal mind önkéntes, mind kényszerű csatlakozásáért és alkalmazásáért volt felelős, amely az ICC joghatósága alá tartozó háborús bűncselekménynek minősül. Példaként említhető Lubanga egyik besorozási módszere, mely szerint az irányítása alatt álló területen élő családok az UPC/FPLC számára kötelesek voltak egy tehenet, pénzt vagy egy gyereket átadni. Így ha egy család nem rendelkezett ilyen állattal vagy elegendő vagyonnal, a gyermeküket voltak kénytelenek „beszolgáltatni”.²⁷

A letartóztatási parancs kiadása idején, 2006 februárjában Lubanga már őrizetben volt a nyugat-kongói Kinshasában, belső jogi rendelkezések megsértése miatt.²⁸ Emiatt kerülhetett olyan hamar, hozzávetőleg egy hónappal később Hágába. Ezzel ő lett a bíróság történetében az első személy, akit a holland városba szállítottak.²⁹

A tárgyalást 2009 januárjában nyitották meg. Összesen 67 tanút hallgattak meg és 1373 tárgyi bizonyítékot mutattak be.³⁰ A tárgyalás elején azonban kisebb botrány alakult ki, amikor nyilvánosságra került, hogy Kongóban dolgozó közvetítők bizonyítékokat állítanak elő, illetve tanúkat utasítanak, emiatt a vád úgy vélte, a számukra hasznos bizonyítékokat elrejtik. Ezeket a hamis bizonyítékokat nem vették figyelembe, végül a megbízható források így is elegendőnek bizonyultak³¹ ahhoz, hogy a bíróság 2012. március 14-én Lubangát egyhangúan bűnösnek találja, 2012. július 10-én pedig társelkövetőként 14 év börtönbüntetésre ítélje 15 év alatti gyerekek erőszakos és önkéntes besorozása és alkalmazása büntetével.³² 2014. december 1-jén a Kollégium is megerősítette ezt az ítéletet.³³ A következő fejezetben az ítélet fontosabb pontjait tekintjük át.

A meghozott ítélet

Lubangát nem egyetlen bűncselekmény miatt ítélték el, a „vagy” szó a Fellebbviteli Kollégium megállapítása alapján három különböző sérelmet jelöl.³⁴ Ez a három elkövetési magatartás egyrészt a 15 év alatti gyerekek önkéntes alapon történő besorozása, másrészt kényszerrel, erőszakkal megvalósuló rekrutációjuk, harmadrészt pedig a harcokban történő aktív alkalmazásuk. A gyerekek ellenségeskedésben való alkalmazásuk céljából való besorozása nem előfeltétel a státúum szerint. Így a besorozott gyerek státusza független a későbbi időszakától, amikor a harcokban ténylegesen is alkalmazzák őket.³⁵ Az ítélet nem jelenti azt, hogy Lubanga másban nem bűnös, számos egyéb bűncselekményt is elkövetett, mint pél-

27 DRC: MONUC denounces recruitment of child soldiers by Lubanga's UPC/RP 2003. 02. 07. Forrás: irinnews.org [2016. 01. 22.].

28 Case Information Sheet, *i. m.*, 2.

29 Rafał TARNOGÓRSKI: The First Verdict by the International Criminal Court, PISM. *Bulletin*, 46 (379) szám, 2012. május 4. 722–723.

30 Summary of the "Judgment pursuant to Article 74 of the Statute", *i. m.*, 10. pont.

31 TARNOGÓRSKI: *i. m.*, 723.

32 Case Information Sheet, *i. m.*, 3.

33 The ICC Appeals Chamber confirms the verdict and the sentence against Thomas Lubanga Dyilo [online], 2014. 12. 01. Forrás: icc-cpi.int [2016. 04. 24.].

34 Roman GRAF: The International Criminal Court and Child Soldiers. An Appraisal of the Lubanga Judgement. *Journal of International Criminal Justice*, 10. évf., 2012, 954–955.

35 Uo. 958.

dául kilenc ENSZ-békefenntartó meggyilkolása Ituriban 2005 februárjában vagy szexuális erőszak büntette.³⁶ Ezeket az ICC másodlagos joghatósága miatt nem tette vádpontokká, hiszen komplementer jelleggel bír, tehát abban az esetben jár el, ha a vádlott államának nemzeti hatóságai nem tudnak vagy nem akarnak eljárni. Mivel a nemzeti szabályok nem tartalmaznak rendelkezéseket a gyerekkatonaság tekintetében, egyéb bűncselekmények – például a békefenntartók meggyilkolása miatt – pedig Lubanga már nemzeti szinten őrizetben volt, így csak gyerekek besorozása és alkalmazása vádjával állították az ICC elé.

Lubanga a 2002. szeptember 1. és 2003. augusztus 13. közötti időszakban követte el a bűncselekményeket, amikor főképp az UPC/FPLC volt felelős a 15 év alatti gyermekek besorozásáért és alkalmazásáért. Egy megállapodás vagy egy közös terv létezett közte és legalább még egy személy között, amely terv megvalósításához tevékenyen hozzá is járult, s mindezzel teljes mértékben tisztában is volt.³⁷ A kötelékében álló gyerekek a központon, Bunián kívül többek között Tchomia, Kasenyi, Bogoro városokban települtek, de videofelvétel tanúskodik arról, hogy a Rwamparában található táborban toborozták őket. Az úgynevezett „Kadogo Egység” pedig szinte kizárólag gyerekekből állt, de tanúk és videofelvétel bizonyítja azt is, hogy Lubanga és egyéb vezetők testőrként alkalmaztak 15. életévüket be nem töltött gyerekeket.³⁸

A bűnösség megállapításának egyik alapfeltétele a fegyveres konfliktus során történő elkövetés. A Tárgyalás-előkészítő Kollégium úgy vélte, hogy a vizsgált időintervallum egy része során a konfliktus nemzetközi volt, másik részében pedig nem nemzetközi karakterű. Ezzel szemben az Elsőfokú Kollégium úgy döntött, hogy a vád szempontjából releváns fegyveres konfliktus jellegében nem nemzetközi volt,³⁹ minden egyéb, Kongó és Uganda közötti konfliktus ellenére. Így tehát a Római Statútum 8. cikk 2. (e) (vii) pontja alapján ítélték el Lubangát. Ennek megfelelően a Kollégium megállapította, hogy az UPC/FPLC minden kétséget kizáróan egy fegyveres erő vagy csoport volt.

Fontos volt a már említett megállapítás – melyet a tanulmány során a nemzetközi jogforrások elemzésénél alapul vettünk –, miszerint az önkéntes csatlakozás (*enlistment*) és a kötelező, kényszerbesorozás (*conscriptio*) a besorozás (*recruit*) két formáját alkotja. A sorozás nemcsak a harcokban való alkalmazást fedi le, hanem az olyan feladatkörökbe történő beosztást is, amelyek természetéből egyértelműen következik, hogy sose fognak a harci cselekmények közelébe kerülni.⁴⁰

Bizonyítékokat találtak arról, hogy az UPC/FPLC kötelékében a gyerekek kemény képzést kaptak, ellenszegülés esetén súlyos büntetéssel sújtották őket. Főként lányokat alkalmaztak házimunkák elvégzésére és szexuális célokra. Azonban a szexuális erőszak nem alkotta a vád részét, és a Kollégium sem végzett tényfeltárást e körben,⁴¹ így ez nem tartozik az aktív alkalmazás körébe. Megállapították továbbá, hogy a gyerekkatonák alkalmazásának tiltása nem függ korábbi besorozástól. Az ítélet szerint az ellenségeskedésben való aktív részvétel széles tevékenységi kört fed le a frontvonalon harcoló fiúktól és lányoktól

36 Uo. 945–947.

37 Summary of the „Judgment pursuant to Article 74 of the Statute”, *i. m.*, 33. pont.

38 Uo. 28–31. pontok.

39 Uo. 2. és 22. pontok.

40 GRAF: *i. m.*, 959.

41 Summary of the „Judgment pursuant to Article 74 of the Statute”, *i. m.*, 29. pont.

kezdve egészen az őket támogatókig.⁴² Azonban a gyerek beleegyezése semmi esetben sem jelent érvényes védelmet és felmentést a vádak alól.⁴³ A gyermekek besorozása, történjen az bármilyen módon, illetve katonaként való alkalmazása a nemzetközi büntetőjog állandó, folyamatos megsértése, amely abban az esetben ér véget, ha gyerek a 15. életévét betölti vagy kikerül a fegyveres erő vagy csoport kötelékéből.⁴⁴

Összességében pozitívumnak tekinthető, hogy kimondták a besorozás által lefedett és az aktív alkalmazás körébe számító tevékenységek szélesebb körét, tehát kiterjesztett fogalom meghatározást alkalmaztak az ügy során – ami még annak ellenére is pozitív, hogy a szexuális célra alkalmazott gyermekek jelen esetben nem vonták be az eljárásba.

A per jelentősége

Lubanga pere több szempontból is kiemelt jelentőséggel bír. 2002-es létrejötte óta ez volt a Nemzetközi Büntetőbíróság legelső ügye.⁴⁵ Emellett ez volt az első olyan eljárás is, amelyben ítélet született, tehát az ICC a legelső ítéletét gyermekek ellen elkövetett bűncselekmény elkövetése tárgyában hozta meg, ami mindenféleképp figyelmet érdemel. Megmutatta, hogy a gyermekeket besorozó és katonaként alkalmazó személyek büntethetők a tetteikért. A Lubanga-ítélet pozitív példájának alapjain a Nemzetközi Büntetőbíróság várhatóan folytatni fogja tevékenységét, megpróbál minél több elkövetőt Hágába vinni és jogos vádak esetén elítélni – akár 15 év alatti gyermekek önkéntes vagy kötelező besorozása vagy aktív alkalmazása elkövetése miatt is. Több ítélet együttes elrettentő ereje révén pedig hozzájárulhat a bűncselekmények számának csökkenéséhez.

Bár Lubangát elítélték és a DDR-program keretében rengeteg gyerekkatonát szereltek már le – 2007 közepéig nagyjából 34 ezer gyereket emeltek ki a különböző fegyveres erők kötelékéből⁴⁶ –, még napjainkban is számos gyermeket alkalmaznak katonai célokra. Természetesen nem Lubanga volt az egyetlen, aki gyerekkatonákat foglalkoztatott, így nem is csak az UPC/FPLC hozható összefüggésbe a jelenség. A Nemzetközi Büntetőbíróság korábban említett esetein túl erre kiváló példa az ENSZ főtitkárának legutóbbi, 2015-ös jelentése is. Ez alapján a 2014-es évben 241 új besorozási esetet rögzített az ENSZ. Mellékletében országanként felsorolja a gyermekeket besorozó és alkalmazó feleket, amely jelenleg összesen tíz szervezetet számlál csak Kongó esetében.⁴⁷

Bár az ítélet sok kérdésre adott választ, legalább ugyanennyi megválaszolatlant hagyott maga után. Az esetleges további ügyek során a Lubanga-ügy által nyitva hagyott kérdésekre a Nemzetközi Büntetőbíróság megadhatja a választ, ezzel is segítve egyrészt a nemzetközi közösséget egy egységes gyerekkatona-definíció kialakításában, másrészt az elrettentés révén az ilyen jellegű bűncselekmények elkövetése gyakoriságának csökkentésében.

42 GRAF: *i. m.*, 962.

43 TARNOGÓRSKI: *i. m.*, 723.

44 GRAF: *i. m.*, 968.

45 TARNOGÓRSKI: *i. m.*, 723.

46 *Child Soldiers Global Report 2008*. Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, London, 2008, [online] Forrás: child-soldiers.org [2016. 01. 26.] 107.

47 *The 2015 annual report of the Secretary-General on Children and armed conflict (A/69/926-S/2015/409)* [online], 2015. 06. 05. Forrás: un.org/ga [2016. 01. 20.] I. Függelék 48–49.

Összegzés

A tanulmány három része alapján látható, hogy a gyermekkatonaság nagyon komplex témakör, amelyet – bár a történelem folyamán más formában és motivációtól vezérelve, más megítéléssel mindig is létezett – napjainkban is sok bizonytalanság övez. A számos nemzetközi jogforrás mellett a gyermekkatonaság elleni küzdelem fontos keretét adja az ENSZ-család, amelynek e szempontból legfőbb szereplői a főtítkárral gyerekekkel és fegyveres konfliktusokkal foglalkozó különmegbízottja, az ENSZ Gyermekalapja, de fontos szerepe van a Biztonsági Tanácsnak és a Közgyűlésnek is. Mellettük kiemelendő egy nem kormányzati szervezet, a Nemzetközi Gyermekkatonaság, amely 2011 óta független emberi jogi szervezetként tevékenykedik a Fakultatív Jegyzőkönyv rendelkezéseinek betartása és a gyermekkatonaság felszámolása célkitűzésével.

A jogforrások közül a Római Statútumot érdemes kiemelni, amely létrehozta a Nemzetközi Büntetőbíróságot és meghatározta a joghatósága alá tartozó bűncselekményeket is, amelyek elkövetéséért egyéni büntetőjogi felelősségre vonható az adott személy. A statútumban háborús bűncselekményként meghatározott 15 év alatti gyermekek kötelező és önkéntes besorozása, behívása és a harcokban történő aktív alkalmazása vádjával az első és eddig egyetlen ítélet a Kongói Demokratikus Köztársaságbeli hadúr, Thomas Lubanga Dyilo ügyében született, akit emiatt a Nemzetközi Büntetőbíróság 2012. július 10-én ítél 14 év börtönbüntetésre. Az ítélet jó alapként szolgálhat a későbbi hasonló ügyekben, melyek együttesen nagyobb elrettentő erővel bírhatnak – bár ez feltehetőleg nagyon sok időt igénybe venne.

Bár a nemzetközi közösség ért el sikereket is – az esettanulmánynál maradva például a Kongói Demokratikus Köztársaságban 2007 közepéig nagyjából 34 ezer gyereket sikerült kiemelni a fegyveres erők kötelekeiből⁴⁸ –, azonban a gyermekeknek a mai napig csak kis hányada vesz részt DDR-programokban, főleg a megbélyegzéstől való félelem miatt. Ráadásul, amennyiben mégis részt vesznek, gyakran hamis adatokat adnak meg a visszateérésüket követő esetleges bosszútól való félelem miatt.

Összességében tehát a pozitív előremutató jelek mellett – amennyiben a gyermekkatonaság terén csökkenést szeretnénk elérni – bőven van még tennivaló mind nemzetközi, mind helyi szinten. Az elmaradottabb területek támogatása, fejlesztése mellett elsősorban univerzálisan elfogadottá kellene tenni azt a nézetet, miszerint a gyermekek 18 éves korukig speciális védelemben részesítendő személyeknek minősülnek. Ezáltal mérsékelhető lenne a gyerekkatonaság, azonban ez nagyon hosszú folyamat. A következő évtizedekben a gyerekkatonák számában bekövetkező jelentős mértékű csökkenésre nem látni reális esélyt. Valószínűleg még egy jó ideig együtt fogunk élni a jelenséggel, még ha ezt sokan közvetlenül nem is érzékelik.

48 *Child Soldiers Global Report 2008. i. m.*, 107.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A world fit for children Resolution adopted by the General Assembly. Twenty-seventh special session. 10 May 2002. A/RES/S-27/2. [online]. Forrás: unicef.org [2016. 08. 31.].
- Child recruitment by armed forces or armed groups [online], 2011. 03. 22. Forrás: unicef.org [2016. 08. 30.].
- Case Information Sheet [online], 2016. 02. 10., 1. Forrás: icc-cpi.int [2016. 04. 19.].
- Child Soldiers Global Report 2008. Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, London, 2008 [online]. Forrás: child-soldiers.org [2016. 01. 26.].
- DRC: MONUC denounces recruitment of child soldiers by Lubanga's UPC/RP 2003. 02. 07. Forrás: irin-news.org [2016. 01. 22.].
- Roman GRAF: The International Criminal Court and Child Soldiers. An Appraisal of the Lubanga Judgment, *Journal of International Criminal Justice*, 10. évf., 2012.
- International Criminal Court: Trial stage. [online]. Forrás: icc-cpi.int [2016. 08. 31.].
- Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict: Our Work [online]. Forrás: childrenandarmedconflict.un.org [2016. 03. 29.].
- Resolution 1261 (1999) Adopted by the Security Council at its 4037th meeting, on 25 August 1999, S/RES/1261 (1999) [online]. Forrás: un.org [2016. 08. 31.].
- Resolution 1379 (2001) Adopted by the Security Council at its 4423th meeting, on 20 November 2001, S/RES/1379 (2001) [online], Forrás: un.org [2016. 08. 31.].
- Resolution 1539 (2004) Adopted by the Security Council at its 4948th meeting, on 22 April 2004, S/RES/1539 (2004) [online]. Forrás: un.org [2016. 08. 31.].
- Resolution 1612 (2005) Adopted by the Security Council at its 5235th meeting, on 26 July 2005, S/RES/1612 (2005) [online]. Forrás: un.org [2016. 08. 31.].
- Resolution 1882 (2009) Adopted by the Security Council at its 6176th meeting, on 4 August 2009, S/RES/1882 (2009), [online]. Forrás: un.org [2016. 08. 31.].
- Resolution 1998 (2011) Adopted by the Security Council at its 6581th meeting, on 12 July 2011, S/RES/1998 (2011) [online]. Forrás: un.org [2016. 08. 31.].
- Resolution 2143 (2014) Adopted by the Security Council at its 7129th meeting, on 7 March 2014, S/RES/2143 (2014) [online]. Forrás: un.org [2016. 08. 31.].
- Resolution 2225 (2015) Adopted by the Security Council at its 7466th meeting, on 18 June 2015, S/RES/2225 (2015) [online]. Forrás: un.org [2016. 08. 31.].
- Resolution adopted by the General Assembly 51/77. The rights of the child. 20 February 1997 [online]. Forrás: un.org [2016. 08. 31.].
- Summary of the "Judgment pursuant to Article 74 of the Statute" [online]. Forrás: icc-cpi.int [2016. 01. 25].
- Rafał TARNOGÓRSKI: The First Verdict by the International Criminal Court, *PISM, Bulletin*, 46 (379) szám, 2012. május 4.
- The 2015 annual report of the Secretary-General on Children and armed conflict (A/69/926-S/2015/409) [online], 2015. 06. 05. Forrás: un.org/ga [2016. 01. 20.].
- The ICC Appeals Chamber confirms the verdict and the sentence against Thomas Lubanga Dyilo [online], 2014. 12. 01. Forrás: icc-cpi.int [2016. 04. 24.].
- Timeline Thomas Lubanga at the International Criminal Court, [online]. Forrás: ijmonitor.org [2016. 04. 19.].
- UNGA Resolution 57 (I) of 11. December 1946. Establishment of an International Children's Emergency Fund [online]. Forrás: un.org [2016. 08. 31.].
- UNGA Resolution 802 (VIII) of 6. October 1953. United Nations Children's Fund [online]. Forrás: un.org [2016. 08. 31.].
- Who's who in Ituri - militia organisations, leaders [online], 2005. 04. 20., Forrás: irinnews.org [2016. 04. 19.].